C/2024/6879

28.11.2024

**Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto**

# Hyvinvointitalouteen perustuva suunnitelma Euroopan vihreän ja sosiaalisen kehityksen ohjelmaksi

**(oma-aloitteinen lausunto)**

(C/2024/6879)

Esittelijä: **Maria NIKOLOPOULOU**

| | |
|---|---|
| Neuvonantajat | Agata MEYSNER (esittelijän neuvonantaja)<br>Tellervo KYLÄ-HARAKKA-RUONALA (ryhmä I:n asiantuntija) |
| Komitean täysistunnon päätös | 18.1.2024 |
| Oikeusperusta | työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta |
| Vastaava jaosto | ”maatalous, maaseudun kehittäminen, ympäristö” |
| Hyväksyminen jaostossa | 3.9.2024 |
| Hyväksyminen täysistunnossa | 19.9.2024 |
| Täysistunnon numero | 590 |
| Äänestystulos<br>(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä) | 166/8/5 |

## 1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK on vakaasti sitä mieltä, että Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa olisi omaksuttava laajempi yhteiskunnallinen näkökulma ja ohjelmaa olisi vahvistettava, jotta se edistäisi sekä ihmisiä että maapalloa palvelevaa hyvinvointitaloutta. Hyvinvointitalous on politiikkalinjaus ja hallinnon malli, jonka tavoitteena on asettaa ihmiset ja heidän hyvinvointinsa politiikan ja päätöksenteon keskipisteeseen.

1.2 Jotta EU voisi saavuttaa ilmastoa ja biologista monimuotoisuutta koskevat tavoitteensa, on olennaisen tärkeää panna asiaankuuluva lainsäädäntö täytäntöön ja vauhdittaa nykyisten ratkaisujen omaksumista ja laajempaa soveltamista kaikissa jäsenvaltioissa. On myös tärkeää lisätä investointeja tutkimukseen, kehitykseen ja innovointiin (TKI), jotta voidaan kehittää täydentäviä uusia ratkaisuja. ETSK:n mielestä Euroopan komission ja Euroopan parlamentin ei pidä alentaa tavoitetasoa tai keskeyttää nykyisten tavoitteiden täytäntöönpanoa. Sen sijaan on tarpeen nopeuttaa kannustavan investointiympäristön luomista, huolehtia puhtaan ja kohtuuhintaisen energian saatavuudesta, tarjota uusia nettonollataloutta edistäviä teknologisia ratkaisuja ja luoda riittävät tekniset ja taloudelliset tuki- ja turvaverkot jäsenvaltioille, asianomaisten alojen yrityksille, ihmisille ja kansalaisyhteiskunnan järjestöille, joiden on pantava säännöt täytäntöön.

1.3 Siirtymän nykyinen rahoitus ei ole riittävää, ja ETSK korostaakin, että sekä EU:n että jäsenvaltioiden on houkuteltava lisää julkisia ja yksityisiä investointeja. Komitea painottaa myös jäsenvaltioiden talousarvioiden merkitystä siirtymän tukemisessa ja pitää tarpeellisena tehostaa toimia määrärahojen lisäämiseksi erilaisilla mekanismeilla. Näitä voisivat olla muun muassa veropetosten torjunta, veronkannon tehostaminen, olemassa olevien ympäristön kannalta haitallisten tukien välitön lakkauttaminen ja uusien vastaavanlaisten tukien välttäminen, nykyisten tukien uudistaminen, fossiilisten polttoaineiden verotuksen kiristäminen, maailman väestön rikkaimman prosentin verotuksen kiristämisen edistäminen sekä resursseja tuottavan kestäväpohjaisen taloudellisen toiminnan lisääminen.

1.4 Jotta hyvinvointitalous voidaan saavuttaa, on huolehdittava siitä, että vihreään ja oikeudenmukaiseen siirtymään liittyvien keskeisten politiikan alojen, kuten koulutus-, sosiaaliturva- ja terveydenhuoltoalan, investointeihin varataan riittävästi julkisia määrärahoja. Samalla on kuitenkin säilytettävä tasapaino julkisten investointien kasvattamisen ja julkisen talouden kestävyyden välillä, jotta vältytään säästötoimenpiteiltä.

1.5 Talous on olennainen väline kestävyyden edistäjänä, ja siksi onkin siirryttävä bruttokansantuotteeseen (BKT) perustuvaa kasvutaloutta laajempaan malliin ja pyrittävä luomaan kattava toimintapoliittinen kehys, joka tukee yhteiskunnalliseen hyvinvointiin sekä YK:n kestävän kehityksen, Pariisin sopimuksen ja vuoden 2020 jälkeisen maailmanlaajuisen biodiversiteettikehyksen tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävää kestäväpohjaista taloutta.

1.6 ETSK katsoo, että kohtuuhintaisen koulutuksen, terveydenhuollon ja sosiaalisen suojelun sekä kohtuuhintaisten asuntojen olisi oltava yleisesti saatavilla. Kestävästi tuotettujen elintarvikkeiden, puhtaan veden ja energian kaltaisten perusresurssien tarjonnasta olisi huolehdittava siten, että kaikki voisivat noudattaa kestävää elämäntapaa. Yhteiskunnan olisi käytävä jatkuvaa vuoropuhelua ”saatavuuden” ja ”välttämättömyyden” määrittelemiseksi ja varmistettava, että nämä käsitteet vastaavat väestön muuttuvia tarpeita.

1.7 ETSK kehottaa EU:ta, jäsenvaltioita ja yrityksiä investoimaan koulutukseen, uudelleenkoulutukseen ja täydennyskoulutukseen ja peräänkuuluttaa demokratiaa ja julkisia instituutioita koskevaa koulutustoimintaa paikallisella, alueellisella, kansallisella ja EU:n tasolla.

1.8 ETSK katsoo, että ihmisten hyvinvoinnin varmistamiseksi kansalaisyhteiskunnan osallistumista olisi lisättävä mielekkäällä ja osallistavalla tavalla ottaen huomioon erityisesti aliedustetut ryhmät, kuten nuoret, naiset, maahanmuuttajat ja vammaiset henkilöt. Tämä voidaan toteuttaa parantamalla kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden mahdollisuuksia saada rahoitusta ja edistämällä ruohonjuuritasolta lähtevää kansalaisvaikuttamista. Myös työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulla on keskeinen rooli hyvinvoinnin parantamisessa. Lisäksi ETSK kehottaa edistämään eurooppalaisen kansalaisaloitteen kaltaisia osallistavia mekanismeja ja uskoo, että näitä aloitteita tehtäisiin enemmän, jos niitä koskevia vaatimuksia höllennettäisiin ja Euroopan komissiolta saataisiin niihin hyödyllisiä vastauksia.

1.9 ETSK katsoo, että komitean, Euroopan parlamentin, EU:n neuvoston ja Euroopan komission olisi annettava toimielinten yhteinen julistus vankan kehyksen tarjoamiseksi tulevien sukupolvien etujen ja oikeuksien suojelulle ja edistämiselle. Euroopan komission olisi nimitettävä tätä päämäärää varten tulevaisuuden sukupolvista vastaava komission jäsen.

## 2. **Tausta**

2.1 Euroopan vihreän kehityksen ohjelma on saanut ilmastotoimien ja ympäristönsuojelun aloilla käyntiin merkittävän ja tarpeellisen siirtymän, jolla on vaikutuksia moniin toimialoihin, kuten energia-, liikenne-, teollisuus- ja maatalousalaan. Ilmasto- ja biodiversiteettikriisien paheneminen, pandemioiden leviäminen, sotien eskaloituminen, kilpailukyvyn heikkeneminen, elinkustannusten nousu ja eriarvoisuuden lisääntyminen aiheuttavat kuitenkin merkittäviä lisähaasteita, jotka johtavat poliittisten jännitteiden kasvuun ja näyttävät vaarantavan Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden saavuttamisen. Nämä laajentuvat kriisit paljastavat järjestelmämme haurauden ja myös muutostarpeen. Nykyisellä tiellä jatkaminen ei ole vaihtoehto.

2.2 Voimistuva maailmanlaajuinen kolmoiskriisi on suurin uhka köyhyyden lieventämiselle, ihmisarvoisen työn ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden varmistamiselle ja pitkälläkin aikavälillä suotuisan liiketoimintaympäristön luomiselle. Ilmaston lämpeneminen, biologisen monimuotoisuuden köyhtyminen ja saastuminen vaarantavat kaiken elämän maapallolla ja johtavat konfliktien ja sosiaalisen kuohunnan lisääntymiseen kaikkialla Euroopassa ja globaalissa etelässä. Tässä yhteydessä on käynyt yhä kiireellisemmäksi pohtia uudelleen suhdettamme luontoon sekä suojella ja tarvittaessa ennallistaa luonnon ekosysteemejä, joista ihmiskunta ja suurin osa sen taloudellisesta toiminnasta ovat riippuvaisia. ([1])

([1]) Lausunto - Euroopan talous- ja sosiaalikomitea - Kokonaisvaltainen biodiversiteettistrategia COP16-kokouksessa: kaikki toimialat yhdessä kohti yhteistä päämäärää (EUVL C, C/2024/6880, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6880/oj).

2.3 Hyvinvointitalous on politiikkalinjaus ja hallinnon malli, jonka tavoitteena on asettaa ihmiset ja heidän hyvinvointinsa politiikan ja päätöksenteon keskipisteeseen. Hyvinvointitaloudessa yhteiskunnan tavoitteena on oltava jokaisen yhteiskunnan jäsenen hyvinvointi perustuslain säännösten mukaisesti. Lähtökohtana kyseisen tavoitteen saavuttamiselle on se, että raha ja pääoma ovat tärkeitä vaihdon ja investoinnin välineitä, mutta eivät koskaan tavoitteita sinänsä. Yhteiseen etuun pyrkivä talousmalli perustuu yleisesti hyväksyttyihin arvoihin: ihmisarvo, yhteisvastuullisuus, ekologinen kestävyys, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, avoimuus ja demokraattinen osallistuminen. ([2]) Talous on yksi hyvinvointivision toteuttamisen mahdollistavista tekijöistä. ([3]) Hyvinvointitaloudessa edistymistä ei mitata pelkästään BKT:n kaltaisilla perinteisillä taloudellisilla indikaattoreilla, vaan myös elämänlaatua kuvaavilla mittareilla, kuten terveys, koulutus, ympäristön laatu ja sosiaaliset yhteydet. Tässä kokonaisvaltaisessa tarkastelutavassa tärkeää on resurssien ja mahdollisuuksien tasapuolinen jakautuminen, jonka avulla voidaan varmistaa taloudellisten hyötyjen ulottuminen laajalle yhteiskunnan kaikkiin osiin.

2.4 Mikäli EU:n on tarkoitus saavuttaa vuodeksi 2030 ja sen jälkeiseksi ajaksi asetetut ilmastoa ja biologista monimuotoisuutta koskevat tavoitteensa seuraavalla toimikaudella, on olennaisen tärkeää panna asiaankuuluva lainsäädäntö täytäntöön, vauhdittaa nykyisten ratkaisujen omaksumista ja laajaa käyttöönottoa kaikissa jäsenvaltioissa sekä lisätä TKI-investointeja, jotta voidaan kehittää täydentäviä uusia ratkaisuja. ETSK katsoo, että Euroopan komission ja Euroopan parlamentin ei pidä seuraavalla toimikaudella alentaa tavoitetasoa tai keskeyttää nykyisten tavoitteiden täytäntöönpanoa. Sen sijaan on tarpeen vauhdittaa kannustavan investointiympäristön luomista, huolehtia kohtuuhintaisen energian saatavuudesta, tarjota uusia nettonollataloutta edistäviä teknologisia ratkaisuja, toteuttaa asiaankuuluvia vaikutustenarviointeja ja luoda teknisiä ja taloudellisia tuki- ja turvaverkkoja jäsenvaltioille, kaikkien asianomaisten alojen yrityksille, ihmisille ja kansalaisyhteiskunnan järjestöille, joiden on pantava säännöt täytäntöön.

2.5 Euroopan komissio painottaa julkaisemassaan vuoden 2023 strategisessa ennakointiraportissa ([4]), että kestävyys ja hyvinvointi olisi otettava Euroopan avoimen strategisen riippumattomuuden keskeisiksi osatekijöiksi, ja ehdottaa kymmentä toimenpidettä tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Tällainen siirtymä auttaa EU:ta ratkaisevalla tavalla saavuttamaan ilmastoneutraaliuden ja -kestävyyden ja siten varmistamaan pitkällä aikavälillä kilpailukyvyn ja maailmanlaajuisen johtoaseman nettonollataloudessa. Raportissa kuvataan keskeisiä haasteita ja ehdotetaan erilaisia politiikkatoimia, mm. talousmallia, jossa asetetaan etusijalle hyvinvointi, puututaan kestävyyteen liittyviin osaamisvajeisiin ja varmistetaan siirtymälle riittävä rahoitus.

2.6 Euroopan ympäristökeskuksen Euroopan taloudelle aiheutuvista ilmastoriskeistä tekemän ensimmäisen arvioinnin ([5]) mukaan maanosamme lämpenee nopeammin kuin maapallon muut alueet eikä nykyisissä toimintapolitiikoissa edetä riittävän nopeasti EU:n ilmastoneutraaliutta koskevien tavoitteiden saavuttamiseksi. Maailmanpankki on osoittanut, että ilmastotoimien toteuttamatta jättämisen kustannukset ovat Euroopassa paljon ilmastotoimien kustannuksia suuremmat. ([6]) Lisäksi arviolta yli 50 prosenttia maailman BKT:stä on riippuvaista luonnosta ([7]), ja noin 40 prosenttia maailman työpaikoista on suoraan riippuvaisia terveistä ekosysteemeistä ([8]). Ympäristön kannalta haitallisiin tukiin käytetään kuitenkin edelleen miljardeja, vaikka niiden vähentämisestä on keskusteltu jo vuosikymmeniä.

2.7 Global Resources Outlook 2024 -raportissa ([9]) todetaan, että ennustettu 60 prosentin kasvu resurssien käytössä vuoteen 2060 mennessä voisi vesittää pyrkimykset saavuttaa paitsi maailmanlaajuiset ilmastoa, biologista monimuotoisuutta ja saasteettomuutta koskevat tavoitteet myös taloudellinen vauraus ja ihmisten hyvinvointi. Ainoa todellinen vaihtoehto on irrottaa talouskasvu kasvihuonekaasupäästöistä, luonnonvarojen käytöstä ja ympäristön tilan heikentymisestä ja lisätä samalla hyvinvointia ja edistää kukoistavia talouksia ja kestäväpohjaisia yrityksiä.

([2]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Yhteiseen etuun pyrkivä talous: kestäväpohjainen, sosiaalista yhteenkuuluvuutta edistävä talousmalli” (EUVL C 13, 15.1.2016, s. 26).

([3]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Tarvitsemamme kestävä talous” (EUVL C 106, 31.3.2020, s. 1), Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”EU:n oikeudenmukaisen siirtymän politiikkakehyksen edistämiseksi tarvittavat toimenpiteet” (EUVL C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([4]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_23_3623.

([5]) https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment.

([6]) https://www.worldbank.org/en/region/eca/brief/economics-for-disaster-prevention-preparedness-europe.

([7]) *Study for a methodological framework and assessment of potential financial risks associated with biodiversity loss and ecosystem degradation*, Euroopan komissio.

([8]) *World Employment and Social Outlook 2018*, ILO.

([9]) https://www.resourcepanel.org/reports/global-resources-outlook-2024.

2.8 Hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin (IPCC) mukaan kasvihuonekaasupäästöjä voidaan elämäntapojen ja käyttäytymisen muuttamisen mahdollistavilla oikeanlaisilla politiikoilla, infrastruktuureilla ja teknologioilla vähentää 40–70 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. ([10]) Erityisesti pienituloisten kulutusvalintoja ohjaavat kuitenkin pääasiassa alhaiset hinnat ja kätevyys, koska kestäviä vaihtoehtoja ei usein joko ole saatavilla tai ne eivät ole kohtuuhintaisia. Tämä koskee erilaisia hyödykkeitä ja palveluja, kuten liikennettä, asumista, elintarvikkeita ja tavaroita. ETSK on vakuuttunut siitä, että kestävän käyttäytymisen järjestelmälliseen edistämiseen on panostettava entistä enemmän, jotta saadaan varmistettua, että kestävät elämäntavat ovat kätevin, helpoin ja kustannustehokkain vaihtoehto kaikille.

## 3. **Sosiaalisen hyvinvoinnin visio**

3.1 Sosiaalisen hyvinvoinnin tueksi tarvitaan kaikkia kansalaisia koskevien vapauden, vastuun ja oikeuksien muodostamaa tasapainoista kolmiota. Yhteiskunnan olisi pyrittävä elämään sopusoinnussa luonnon kanssa ja maapallon kestävyyden rajoissa joutumatta kärsimään puutteenalaisuudesta. Perustana tulisi olla yhteiskuntaa hyödyttävä kestävä talous, jonka keskiössä on hyvinvointi ja jossa otetaan huomioon ilmasto, luonto ja ympäristö sekä suojellaan ja kehitetään tulevien sukupolvien mahdollisuuksia vastata tarpeisiinsa.

3.2 Tasa-arvo on sosiaalisen hyvinvoinnin kulmakivi, ja ihmisille on annettava asianmukaista tukea tarpeidensa täyttämiseen. Rakenteellisia esteitä on vähennettävä merkittävästi, sillä ne lisäävät sosiaalista eriarvoisuutta. Haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät, kuten ikääntyneet ja vammaiset henkilöt, maaseutualueilla ja syrjäseuduilla asuvat ihmiset sekä nuoret ja naiset, joiden oikeuksissa ja tuloissa on muihin verrattuna vielä parantamisen varaa, tarvitsevat siirtymän aikana räätälöityä tukea.

3.3 Hallitusten olisi varmistettava kaikkien turvallisuus. Turvallinen olo omassa ympäristössä on keskeinen osa sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia, sillä yhteiskunnan epävakaus luo taloudellista epävakautta ja päinvastoin. Eri aloilla on toteutettava asianmukaisia toimia ja investointeja, jotta voidaan taata rauha ja turva sisäisiltä ja ulkoisilta uhilta.

3.4 ETSK katsoo, että kohtuuhintaisen koulutuksen, terveydenhuollon ja sosiaalisen suojelun sekä kohtuuhintaisten asuntojen olisi oltava yleisesti saatavilla. Kestävästi tuotettujen elintarvikkeiden, puhtaan veden ja energian kaltaisten perusresurssien tarjonnasta olisi huolehdittava siten, että kaikki voisivat noudattaa kestävää elämäntapaa. Yhteiskunnan olisi käytävä jatkuvaa vuoropuhelua ”saatavuuden” ja ”välttämättömyyden” määrittelemiseksi ja varmistettava, että nämä käsitteet vastaavat väestön muuttuvia tarpeita.

## 4. **Suunnitelma Euroopan vihreän ja sosiaalisen kehityksen ohjelmaksi**

### *Taloudellinen toimintaympäristö*

4.1 Vaikka nykyisessä Euroopan vihreän kehityksen ohjelmassa korostetaan, että ”ketään ei jätetä jälkeen”, kyseinen periaate on otettava läpikotaisemmin huomioon, jotta voidaan huolehtia paremmin vihreän siirtymän sosiaalisista ja yhteiskunnallisista näkökohdista ja puuttua maailmanlaajuisten kriisien taustalla oleviin syihin. On kiireellisesti omaksuttava uudistettu poliittinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen ajattelutapa, jossa etusijalle asetetaan ihmisten ja maapallon hyvinvointi ja jonka avulla pyritään edistämään kestäväpohjaista taloudellista toimintaa, tuotantoa ja kulutusta. Hyvinvoinnin edistäminen ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden, Pariisin sopimuksen ja vuoden 2020 jälkeisen maailmanlaajuisen biodiversiteettikehyksen mukaisen vihreän ja tasapuolisen siirtymän helpottaminen edellyttää perustavanlaatuista muutosta kohti vahvaa kestäväpohjaista taloutta.

4.2 Tärkeä askel on nykyisen talousmallin uudistaminen niin, että siirrytään BKT:hen perustuvaa kasvutaloutta laajempaan malliin ([11]) ja edistetään kattavaa toimintapoliittista kehystä, joka tukee yhteiskunnalliseen hyvinvointiin tähtäävää kestäväpohjaista taloutta. Tämä on päämäärä, jota korostetaan kahdeksannessa ympäristöalan toimintaohjelmassa. ([12]) Sitä ovat kannattaneet myös lainsäädäntövallan käyttäjät, jotka korostavat, että vuoteen 2050 mennessä olisi päästävä siihen, että ihmiset voivat elää hyvää elämää maapallon resurssien rajoissa hyvinvointitaloudessa, jossa mitään ei tuhlata, kasvu on uusintavaa, ilmastoneutraalius on saavutettu ja eriarvoisuus on vähentynyt huomattavasti.

([10]) https://www.ipcc.ch/2022/04/04/ipcc-ar6-wgiii-pressrelease/.

([11]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”BKT:ta laajempipohjaisia toimenpiteitä elpymisen onnistumisen sekä EU:n talouden kestävyyden ja palautumiskyvyn varmistamiseksi” (EUVL C 152, 6.4.2022, s. 7).

([12]) Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös (EU) 2022/591, annettu 6 päivänä huhtikuuta 2022, vuoteen 2030 ulottuvasta yleisestä unionin ympäristöalan toimintaohjelmasta (EUVL L 114, 12.4.2022, s. 22).

4.3 Ilmastotaloustieteen instituutin (Institute for Climate Economics) tutkimuksen ([13]) mukaan vuoden 2030 tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavien ilmastoinvestointien vaje on noin 406 miljardia euroa vuodessa (2,6 prosenttia EU:n BKT:stä). Myös vuosiksi 2026 ja 2027 asetettua tavoitetta, jonka mukaan budjetista tulisi osoittaa kymmenen prosenttia biologisen monimuotoisuuden köyhtymisen torjuntaan, tulee olemaan vaikea saavuttaa. ([14]) Siksi on keskeisen tärkeää ohjata enemmän julkisia ja yksityisiä varoja vihreisiin investointeihin ja kohdentaa joitakin käytettävissä olevia resursseja ja tukia lyhyellä aikavälillä uudelleen niin, että niillä saadaan tuloksia aikaan.

4.4 ETSK kehottaa EU:ta ja jäsenvaltioita tehostamaan toimia määrärahojen lisäämiseksi erilaisten mekanismien avulla. Näitä voisivat olla muun muassa veropetosten torjunta, veronkannon tehostaminen, olemassa olevien ympäristön kannalta haitallisten tukien välitön lakkauttaminen ja uusien vastaavanlaisten tukien välttäminen, nykyisten tukien uudistaminen, fossiilisten polttoaineiden verotuksen kiristäminen sekä resursseja tuottavan kestäväpohjaisen taloudellisen toiminnan lisääminen. ETSK ehdottaa, että edistetään lähes puolta maailman varallisuudesta hallitsevan, väestöstä yhden prosentin muodostavan väestönosan verotuksen kiristämistä ja että tulot käytetään siirtymän rahoittamiseen.

4.5 Jotta hyvinvointitalous voidaan saavuttaa, on huolehdittava siitä, että vihreään ja oikeudenmukaiseen siirtymään liittyvien keskeisten politiikan alojen, kuten koulutus-, sosiaaliturva- ja terveydenhuoltoalan, investointeihin ja uudistuksiin varataan riittävästi julkisia määrärahoja. Edellisen talouskriisin aikana sovelletun kaltaisia säästötoimenpiteitä on vältettävä. Onkin ratkaisevan tärkeää panna täytäntöön vankka julkinen investointistrategia, jonka avulla julkisten investointien kasvattaminen ja julkisen talouden kestävyys saadaan pysymään tasapainossa.

4.6 EU:n olisi tiedotettava nykyisin käytettävissä olevista varoista aiempaa paremmin ja yksinkertaistettava prosesseja, joiden kautta yritykset voivat saada niitä käyttöönsä.

4.7 Tähän mennessä ei ole saatu näyttöä siitä, että talouskasvun ja resurssien käytön absoluuttinen irtikytkentä olisi globaalilla tasolla yleistä, minkä vuoksi on ratkaisevan tärkeää kehittää ja ottaa käyttöön ratkaisuja, jotka auttavat vähentämään resurssien kulutusta ja talouden materiaalitarvetta maailmanlaajuisesti. Tämä on toteutettava tasapuolisesti ja niin, että luodaan mahdollisuudet oikeudenmukaiselle kehitykselle erityisesti matalan tulotason maissa. Jotta eri maiden materiaalinkulutuksesta saataisiin kattava käsitys, mittarina olisi käytettävä raaka-aineiden kulutusta kuvaavaa materiaalijalanjälkeä, kuten Euroopan parlamentti ja useat kansallisia materiaalijalanjäljen vähentämistavoitteita jo asettaneet jäsenvaltiot ovat vaatineet. ETSK kannattaa kahdeksannesta ympäristöalan toimintaohjelmasta annettuihin neuvoston päätelmiin ([15]) sisältyvää kehotusta asettaa EU:n pitkän aikavälin tavoite kestävälle resurssien käytölle sekä kehotusta turvautua ympäristöä säästäviin julkisiin hankintoihin.

4.8 Yritykset suuryrityksistä mikro- ja pk-yrityksiin, osuuskuntiin ja yhteisötalouden toimijoihin ovat vihreässä siirtymässä tärkeässä asemassa, sillä ne käyvät siirtymän läpi omassa toiminnassaan ja edistävät samalla muiden toimijoiden siirtymää tarjoamalla ilmasto- ja ympäristöratkaisuja. Niillä on keskeinen rooli myös hyvinvointitaloudessa, sillä ne tuottavat resursseja ja tarjoavat ihmisille kestäviä työpaikkoja, tavaroita ja palveluja.

4.9 Jotta yritykset pystyvät täyttämään tehtävänsä kestävyyssiirtymässä ja hyvinvointitaloudessa, niille on tarjottava tasapuoliset toimintaedellytykset epäreilun kilpailun välttämiseksi. Siksi kaikkiin tuontitavaroihin on sovellettava samoja vaatimuksia kuin EU:ssa tuotettuihin tavaroihin. Tarvitaan liiketoimintaympäristö, joka kannustaa innovointiin ja investointeihin ja edistää kauppaa ja siirtymää. Kaikille yrityksille on luotava suotuisat edellytykset hallita siirtymää, ja samalla on otettava huomioon, että olosuhteet ja tarpeet ovat moninaisia toimialasta ja yrityksen koosta riippuen. Byrokratian vähentäminen ja lupamenettelyjen nopeuttaminen on keskeisen tärkeää.

4.10 Eurooppalaisten kaupunkien toteuttamiin käytännön toimiin liittyvistä parhaista käytännöistä olisi jaettava tietoa. Esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden sekä hiili- ja materiaali-intensiivisten tuotteiden ja palvelujen mainontaa olisi rajoitettava erityisesti julkisessa ympäristössä ja verkkoympäristössä, jotta vältetään edistämästä liikakulutusta, ja mallina voitaisiin käyttää Grenoblen ja Amsterdamin toteuttamia aloitteita. Lentomatkustamista, lentoasemia, kaupunkimaastureita ja risteilyjä koskeva mainonta ja fossiilisten polttoaineiden alalla toimivien yritysten mainonta on näissä kaupungeissa nimenomaisesti kielletty kaupungin omistamissa paikoissa.

([13]) https://www.i4ce.org/en/publication/european-climate-investment-deficit-report-investment-pathway-europe-future/.
([14]) Biodiversity mainstreaming, Euroopan komissio.
([15]) https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11326-2024-INIT/fi/pdf.

4.11 Osallistavamman työllisyyden edistämiseksi olisi kannustettava monien erilaisten yritysten perustamiseen ja moninaisten liiketoimintamallien omaksumiseen, kuten steward ownership -mallin, osuuskuntien ja nais- ja nuorisoyrittäjyyden kaltaisiin sosiaalisiin tai kiertotalouteen perustuviin järjestelmiin ja solidaarisuusjärjestelmiin. Yhteisö- ja jakamistalouksien tulisi olla entistä näkyvämmässä roolissa ja tarjota ihmisarvoisia työpaikkoja ja laadukkaita koulutusmahdollisuuksia, jotka ovat vihreiden arvojen mukaisia ja mielekkäitä. Lisäksi työolojen perustana on oltava pyrkiminen ihmisten elämäntilanteen ja yrityskohtaisten tarpeiden tasapainoon, tarvittaessa mm. työajan lyhentämisen kaltaisten toimien avulla, sillä näin voitaisiin edistää sekä hyvinvointia ja tuottavuutta että työ- ja yksityiselämän yhteensovittamista.

***Koulutus ja vaikutusvallan lisääminen***

4.12 Koulutuksen avulla on vahvistettava kansalaisten tietämystä ja edistettävä terveellisten ja kestävien elämäntapojen omaksumista. Kiertotalouden monien osa-alueiden, kuten tuotteiden uudelleenkäytön, käyttötarkoituksen muuttamisen, korjaamisen ja yhteiskäytön, ansiosta on mahdollista vähentää yksilöllistä kulutusta ilman, että se johtaa puutteeseen. Kiertotalouden osuus maailmantaloudesta on kuitenkin vain 7,2 prosenttia, mikä tarkoittaa, että yli 90 prosenttia materiaaleista joko joutuu hukkaan tai päätyy jätteeksi tai niitä ei voida käyttää uudelleen. ([16]) Kiertotalousratkaisujen edistämisestä on pitkälti nuorten sukupolvien ansiosta tullut yhteiskunnallinen suuntaus, mutta täysimittainen kiertotalouteen siirtyminen edellyttää ylisukupolvisia ratkaisuja.

4.13 Paikallisella, alueellisella, kansallisella ja EU:n tasolla on vahvistettava demokratiaa ja julkisia instituutioita koskevaa koulutusta, ja siitä on tehtävä pakollista, jotta voidaan varmistaa, että kaikilla opiskelijoilla on tarvittava tieto sen ymmärtämiseksi, miten demokraattinen järjestelmä toimii, miten päätökset tehdään EU:ssa, millaisia rajoituksia ja haasteita päätöksentekoon liittyy ja miten he voivat olla aktiivisia kansalaisia. EU:n toimielinten olisi lisäksi tehostettava pyrkimyksiään tarjota kansalaisille – erityisesti paikallistasolla – yksinkertaista, konkreettista ja helposti saatavilla olevaa tietoa EU:n roolista.

4.14 Kestäväpohjaisen tulevaisuuden kannalta merkityksellisten taitojen kysyntä kasvaa, ja työntekijöillä on oltava EU:n kilpailukyvyn kannalta ratkaisevan tärkeät tekniset ja pehmeät taidot. ETSK kehottaa EU:ta, jäsenvaltioita ja yrityksiä investoimaan koulutukseen, uudelleenkoulutukseen ja täydennyskoulutukseen.

***Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen***

4.15 Ihmisiä olisi kannustettava liikkeelle ja järjestäytymään yhteisen tavoitteen hyväksi eurooppalaisen kansalaisaloitteen kaltaisia mekanismeja hyödyntäen. ETSK uskoo, että eurooppalaisia kansalaisaloitteita tehtäisiin enemmän, jos niitä koskevia vaatimuksia höllennettäisiin ja Euroopan komissiolta saataisiin niihin konkreettisia ja hyödyllisiä vastauksia.

4.16 Demokratioissa on varmistettava edustuksen ja osallisuuden parempi toteutuminen lisäämällä kansalaisyhteiskunnan osallistumista ja tukeutumalla alhaalta ylöspäin suuntautuvaan hallintoon. Kansalaiskokousten kaltaiset mekanismit ovat tärkeä osa osallistavaa päätöksentekoa. Hallitusten olisikin edistettävä kansalaisten monipuolisempaa edustusta päätöksenteossaan sekä järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan aktiivisempaa ja merkityksellisempää osallistumista. Näin kaikilla kansalaisilla, paikallisyhteisöillä ja yhteiskunnan sektoreilla olisi entistä laajemmat mahdollisuudet osallistua ja käyttää vaikutusvaltaa demokraattisessa prosessissa. Demokratioiden turvaaminen edellyttää investoimista ihmisiin, sillä eriarvoisuus heikentää luottamusta poliitikkoihin ja poliittiseen järjestelmään.

([16]) https://www.circularity-gap.world/2023#:~:text=The%20global%20economy%20is%20now%20only%207.2%25%20circular&text=This%20means%20that%20more%20than,such%20as%20buildings%20and%20machinery.

4.17 Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelulla on ratkaiseva merkitys teollisuudenaloilla ja toimialoilla, joilla joudutaan supistamaan toimintaa, sillä sen avulla voidaan varmistaa, että työntekijöillä, jotka menettävät työpaikkansa, on valittavanaan asianmukaisia ja mielekkäitä vaihtoehtoja. Tämä voidaan toteuttaa käytännössä mm. edistämällä oikeudenmukaisen siirtymän politiikkakehystä, kuten ETSK kehottaa lausunnossaan ”EU:n oikeudenmukaisen siirtymän politiikkakehyksen edistämiseksi tarvittavat toimenpiteet” ([17]). EU:n ja jäsenvaltioiden olisi seurattava ja vahvistettava niiden perusoikeuksien täytäntöönpanoa uusilla vihreillä talouden aloilla ja muilla aloilla, jotka koskevat työntekijöiden oikeutta järjestäytyä ja liittyä ammattiliittoihin joutumatta kärsimään vastatoimista ja oikeutta osallistua kollektiivisiin neuvotteluihin. ETSK korostaakin työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamisesta EU:ssa annetun neuvoston suosituksen ([18]) täytäntöönpanon seurantasäännöksiä ja huomauttaa, että jäsenvaltioita kehotetaan toimittamaan 18 kuukauden kuluessa suosituksen julkaisemisesta sen täytäntöönpanoon tähtäävien toimenpiteiden luettelo, joka on laadittu työmarkkinaosapuolia kuullen. Työmarkkinaosapuolilla olisi oltava keskeinen rooli täytäntöönpanon seurantaindikaattoreiden kehittämisessä. ([19])

4.18 EU:n olisi myönnettävä varoja, myös perusrahoitusta, oikeudenmukaiseen muutokseen tähtäävään ruohonjuuritasolta lähtevään kansalaistoimintaan. Sosiaalisen innovoinnin mahdollistamiseksi sen olisi myös edistettävä eri yhteyksissä ja eri tasoilla erilaisia keskustelevan demokratian muotoja, joihin kuuluvat muun muassa yhteisölähtöiset aloitteet, Cities in Transition -aloite, osallistava budjetointi, kansalaiskokoukset, nuorten energianeuvostot, osallistava strateginen kaupunkisuunnittelu, aiempaa useammin järjestettävät toimien priorisointia koskevat kansalaiskuulemiset, yhteisöpuutarhat, energiayhteisöt ja osuuskunnat. Tällaisissa aloitteissa olisi kiinnitettävä huomiota erityisesti monimuotoisuuteen ja osallistavuuteen, jotta saadaan mukaan nuoret, maahanmuuttajat ja vammaiset henkilöt, sekä sukupuoliulottuvuuden huomioon ottamiseen.

4.19 Ihmisten ja sidosryhmien tehokkaasta ja osallistavasta kuulemisesta on tultava sitova vaatimus. Kannustimet ja normit, jotka koskevat merkityksellistä ja varhaista paikallistason osallistumista, olisi sisällytettävä asiaa koskevaan EU:n lainsäädäntöön.

***Tulevia sukupolvia koskevat näkökohdat***

4.20 Jotta voidaan varmistaa ylisukupolvinen oikeudenmukaisuus, nuorten ja tulevien sukupolvien oikeudet on sisällytettävä Euroopan vihreän ja sosiaalisen kehityksen ohjelman avulla kaikkiin toimintapolitiikkoihin. ETSK on jo ilmaissut tukensa EU:n nuorisotestille ja on ensimmäinen EU:n elin, joka soveltaa sitä lausuntoihinsa. ETSK on myös työskennellyt useiden nuorisojärjestöjen kanssa ja perustanut erilaisia mekanismeja, kuten nuorille suunnatut ilmastoa ja kestävää kehitystä käsittelevät pyöreän pöydän keskustelut ([20]). Nuoret ovat olleet etulinjassa vaatimassa Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa, ja heidän olisi oltava keskeisessä asemassa myös Euroopan vihreän ja sosiaalisen kehityksen ohjelmassa ja voitava osallistua siihen mielekkäällä tavalla.

4.21 Tulevaisuudessa tarvitaan lisää kohtuuhintaisia ja laadukkaita hoitopalveluja, kun otetaan huomioon EU:n väestön ikääntyminen ja palkaton hoivatyö, jota tekevät enimmäkseen naiset. Rahoitus- ja palveluvajeongelmaan on etsittävä ratkaisu, ja toimintapolitiikkojen avulla on huolehdittava kestävyydestä ilman, että tulevia sukupolvia rasitetaan kestämättömällä velalla.

4.22 Ylisukupolvisen oikeudenmukaisuuden periaatteen olisi oltava keskeisellä sijalla päätöksenteossa, jotta voidaan varmistaa, ettei minkään uhan lieventämisen tai väistämättömiin paineisiin mukautumisen taakkaa sysätä yksipuolisesti tuleville sukupolville. Paremman sääntelyn suuntaviivoihin olisikin sisällytettävä tulevia sukupolvia koskevien vaikutusten arviointi. Muutospolitiikoilla on edistettävä Euroopan kansalaisten, myös tulevien sukupolvien, pitkän aikavälin etuja ja vältettävä luomasta riippuvuusvaikutuksia, jotka ovat heille haitallisia.

([17]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”EU:n oikeudenmukaisen siirtymän politiikkakehyksen edistämiseksi tarvittavat toimenpiteet” (EUVL C, C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([18]) Neuvoston suositus, annettu 12 päivänä kesäkuuta 2023, työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamisesta Euroopan unionissa (*EUVL C, C/2023/1389, 6.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1389/oj*).

([19]) Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ehdotus neuvoston suositukseksi työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamisesta Euroopan unionissa” (COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)) ja aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu vahvemmaksi Euroopan unionissa: koko potentiaali käyttöön oikeudenmukaisten siirtymien hallinnassa” (COM(2023) 40 final) (EUVL C 228, 29.6.2023, s. 87).

([20]) https://www.eesc.europa.eu/fi/initiatives/ilmastoa-ja-kestavaa-kehitysta-kasittelevat-nuorten-pyorean-poydan-keskustelut.

4.23 Jotta voidaan varmistaa EU:n toimielinten tiivis yhteistyö, ETSK:n, Euroopan parlamentin, EU:n neuvoston ja Euroopan komission olisi annettava toimielinten yhteinen julistus vankan kehyksen tarjoamiseksi tulevien sukupolvien etujen ja oikeuksien suojelulle ja edistämiselle. Toimielinten tulisi julistuksessa myös sitoutua ottamaan tulevia sukupolvia koskevat näkökohdat huomioon oikeudellisissa kehyksissä ja toimintapolitiikoissa.

4.24 Seuraavan Euroopan komission olisi nimitettävä tulevaisuuden sukupolvista vastaava jäsen, jonka vastuualue olisi monialainen ja joka osallistuisi kaikkiin lainsäädäntöprosesseihin sen varmistamiseksi, että uusilla ja nykyisillä toimintapolitiikoilla on myönteinen vaikutus tuleviin sukupolviin. Mallina olisi käytettävä menestyksekkäitä esimerkkejä vastaavista toimista eri puolilta maailmaa. Tällainen on muun muassa tulevaisuuden sukupolvista vastaavan valtuutetun toimi Walesissä.

Bryssel 19. syyskuuta 2024.

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean*
*puheenjohtaja*
Oliver RÖPKE